

DOI: 10.31648/pw.6465

PAWEŁ PIETNOCZKA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2970-2132>

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

POLITYKA ZAGRANICZNA I BEZPIECZEŃSTWO W PROGRAMACH WYBORCZYCH PARTII POLITYCZNYCH PODCZAS KAMPANII PARLAMENTARNEJ 2019 ROKU NA UKRAINIE

Foreign and security policy in the election programs of political parties during the 2019 parliamentary campaign in Ukraine

WYRAZY KLUCZOWE: polityka zagraniczna i bezpieczeństwa, wybory parlamentarne, partie polityczne, program wyborczy, Ukraina

KAYWORDS: foreign and security policy, parliamentary elections, political parties, election programme, Ukraine

ABSTRACT: The aim of the article is to present programme priorities concerning the foreign and security policy as proclaimed by political parties during the parliamentary campaign in 2019 in Ukraine. It shows how the parties intended to ensure state security, bring peace to Donbass, restore territorial integrity, and which countries and international organisations they saw as the main allies of Ukraine on the way to achieving these objectives. The election programs of individual political parties were analysed, with the focus on the postulates of those parties which received at least three percent of the support in the election, i.e. Servant of the People, Opposition Platform – For Life, Fatherland, European Solidarity, Voice, Radical Party of Oleh Lyashko, Strength and Honor and Opposition Bloc.

1. Wprowadzenie

21 lipca 2019 r. odbyła się druga po Euromajdanie przedterminowa elekcja parlamentarna na Ukrainie. O rozwiązaniu Rady Najwyższej VIII kadencji i rozpisaniu przyspieszonych wyborów zdecydował nowo wybrany prezydent Wołodymyr Zełenski¹. Swoją decyzję ogłosił podczas przemówienia inauguracyjnego wygłoszonego w parlamencie 20 maja 2019 r., zaś dekret w tej sprawie wydał dzień

¹ W drugiej turze wyborów prezydenckich, która odbyła się 21 kwietnia 2019 r., W. Zełenski uzyskał 73,22% głosów, zaś ubiegający się o reelekcję P. Poroszenko 24,45% głosów (Rezultaty 2019).

później (Ukaz Prezydenta 2019). W elekcji wzięły udział 22 partie polityczne, zaś zdecydowanym faworytem do zwycięstwa była prezydencka Sługa Narodu. Wśród ugrupowań, które miały odegrać największą rolę w wyścigu o mandaty parlamentarne, najczęściej wymieniano także Europejską Solidarność byłego prezydenta Petra Poroszenki, Ojczyznę byłej premier Julii Tymoszenko, Głos znanego ukraińskiego muzyka Swiatosława Wakarczuka oraz Platformę Opozycyjną – Na Rzecz Życia, zrzeszającą w znacznej mierze byłych zwolenników zbiegłego do Rosji prezydenta Wiktora Janukowycza. Na pokonanie 5-procentowego progu wyborczego przez właśnie te partie wskazywały m.in. badania opinii publicznej przeprowadzone przez Socjologiczną Grupę „Rejtynh” (Monitorynh 2019, 7) oraz Ukraińskie Centrum Badań Ekonomicznych i Politycznych im. Ołeksandra Razumkowa (Otsinka 2019). Wyniki wyborów jednoznacznie potwierdziły, iż największym poparciem społecznym cieszyła się Sługa Narodu, która uzyskała rekordowe w historii niepodległej Ukrainy 43,16% głosów². Choć od poprzednich wyborów parlamentarnych minęło prawie pięć lat, to jednak kampania wyborcza, podobnie jak wówczas, przebiegała w warunkach rosyjskiej agresji. Dlatego wśród najważniejszych wyzwań stojących przed Ukrainą pozostała kwestia zapewnienia bezpieczeństwa państwa, jego integralności terytorialnej i suwerenności oraz potwierdzenie dokonanego po Euromajdanie prozachodniego wyboru w polityce zagranicznej.

Celem artykułu jest przybliżenie postulatów ukraińskich partii politycznych z zakresu polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, głoszonych podczas elekcji parlamentarnej 2019 r. Istotna jest odpowiedź na następujące pytania badawcze: jakie kierunki poszczególne partie polityczne preferują w polityce zagranicznej Ukrainy, w jakich państwach i organizacjach międzynarodowych upatrują głównych partnerów Ukrainy, w jaki sposób zamierzają zapewnić bezpieczeństwo państwa, doprowadzić do zapewnienia pokoju w Donbasie i przywrócić integralność terytorialną – odnowić władzę Kijowa nad niekontrolowaną częścią Donbasu oraz nad Krymem? Na udzielenie odpowiedzi na powyższe pytania pozwoliła analiza programów wyborczych poszczególnych sił politycznych. Uwaga została skupiona na postulatach tych ugrupowań, które uzyskały w wyborach co najmniej 3% poparcia. Analizie zostały zatem poddane programy partii, które pokonały próg wyborczy, a więc Sługi Narodu, Platformy Opozycyjnej – Na Rzecz Życia, Ojczyzny, Europejskiej Solidarności oraz Głosu, jak również partii, które najbliżej były pokonania klauzuli zaporowej – Radykalnej Partii Ołeha Laszki, Siły i Honoru oraz Koalicji Opozycyjnej.

² Próg wyborczy ponadto pokonały: Platforma Opozycyjna – Na Rzecz Życia – 13,05% głosów, Ojczyzna – 8,18%, Europejska Solidarność – 8,10% oraz Głos – 5,82%. Spośród partii, które nie pokonały klauzuli zaporowej, największym poparciem cieszyły się: Radykalna Partia Ołeha Laszki – 4,01%, Siła i Honor – 3,82% oraz Koalicja Opozycyjna – 3,03% (Wybory 2019).

2. Priorytety w zakresie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa partii politycznych, które pokonały próg wyborczy

Zwycięzcą wyborów parlamentarnych 2019 r., jak już wspomniano, została prezydencka Partia Polityczna „Sługa Narodu” (Політична партія „Слуга народу” – SN), której nazwa nawiązuje do serialu komediowego z W. Zełenskim w roli prezydenta. Ugrupowanie tę nazwę przyjęło w 2017 r., zaś wcześniej, od chwili zarejestrowania w marcu 2016 r., funkcjonowało jako Partia Zdecydowanych Zmian (Partiya Rishuchykh 2017). SN, podobnie jak i inne partie, odniosła się w programie wyborczym do kwestii bezpieczeństwa i polityki zagranicznej. W nim zapewniła o przyjęciu prawa pozwalającego na realizację inicjatyw prezydenta, mających na celu odnowienie integralności terytorialnej i suwerenności Ukrainy, przekazaniu co najmniej 5% PKB na obronność oraz reformowaniu armii zgodnie ze standardami Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego. Zapowiedziała także przeciwdziałanie opuszczaniu szeregów armii przez wartościowych żołnierzy, wdrożenie systemu szkolenia żołnierzy oraz wprowadzenie surowych kar za korupcję w siłach zbrojnych i ministerstwie obrony. Odnosząc się do kwestii polityki zagranicznej, SN obiecała uchwalenie ustaw pozwalających na wdrożenie w życie postanowień umowy stowarzyszeniowej z Unią Europejską, a także na rozszerzenie współpracy z Unią oraz NATO. Zapowiedziała ponadto udzielenie wsparcia dla inicjatyw prezydenta w zakresie nowego otwarcia w relacjach międzynarodowych z zachodnimi sąsiadami, jak również wdrożenie programu „komercyjnej dyplomacji”, mającego na celu promocję w świecie ukraińskich towarów (Peredvyborna prohrama 2019e). Warto podkreślić, iż partia nie wskazała, czy opowiada się za przystąpieniem Ukrainy do UE i NATO, a ograniczyła się jedynie do wspomnianego „rozszerzenia współpracy”. Brak jednoznacznej deklaracji w tej kwestii w programie wyborczym można zapewne tłumaczyć chęcią uzyskania znacznego poparcia również w południowo-wschodnich regionach Ukrainy, w których poparcie dla idei przystąpienia do UE i NATO jest najniższe w skali kraju. Jednocześnie trzeba też zaznaczyć, iż podczas kampanii wyborczej były sytuacje, kiedy SN wskazywała na potrzebę przystąpienia do wymienionych organizacji międzynarodowych, m.in. gdy odpowiadała na pytania dotyczące powyższego zagadnienia skierowane do partii przez redakcję „Europejskiej Prawdy” (Sydorenko 2019).

Na drugim miejscu w wyborach uplasowała się Partia Polityczna „Platforma Opozycyjna – Na Rzecz Życia” (Політична партія „Опозиційна платформа – за життя”, OPZZ), co należy uznać za znaczny sukces ugrupowania. Formalne początki OPZZ sięgają 1999 r., gdy zostało utworzone Ogólnoukraińskie Zjednoczenie „Centrum” (Karmazina 2012). Od 2016 partia funkcjonowała pod nazwą Na Rzecz Życia, zaś w 2018 r. zmieniała nazwę na obecnie obowiązującą, co związane było z zasileniem szeregów ugrupowania przez część byłych przedstawicieli Koalicji Opozycyjnej (OB). Na integrację z partią Wadyma Rabinowycza

zdecydowali się ci politycy OB, którzy reprezentowali w niej interesy oligarchy Dmytra Firtasza oraz Serhija Lowoczkiina – byłego szefa administracji prezydenta W. Janukowycza (Milanova 2018). Natomiast przeciwko zjednoczeniu wystąpiło skrzydło OB związane z Rinatem Achmetowem – oligarchą znajdującym się w nie najlepszych relacjach z Firtaszem (Kravets’ 2018). Należy jeszcze zaznaczyć, iż w skład kierownictwa partii wszedł m.in. Wiktor Medwedczuk, będący liderem prorosyjskiej organizacji Ukraiński Wybór oraz, co szczególnie często jest poruszane przez ukraińskie media i ukraińskich polityków, będący kumem Władimira Putina.

Platforma Opozycyjna zadeklarowała, iż bierze udział w wyborach, gdyż chce przywrócić pokój oraz stabilność, czemu dała wyraz również w pierwszych słowach programu wyborczego zatytułowanego „Pokój! Odpowiedzialność! Troska!”. Drogę prowadzącą do pokoju widzi m.in. w konsolidacji ukraińskiego społeczeństwa. OPŻ skrytykowała ukraińską władzę za ostatnie pięć lat rządów. Negatywnej ocenie poddała politykę językową oraz zaangażowanie władzy w sprawy religijne, co według partii prowadziło do znacznego podziału społeczeństwa. Za podstawowe kroki prowadzące do zapewnienia pokoju oraz reintegracji Donbasu uznała rozpoczęcie bezpośrednich rozmów w formacie Kijów – Donieck – Ługańsk – Moskwa, zniesienie blokady gospodarczej Donbasu, przyznanie temu regionowi statusu autonomii w ramach Ukrainy, a także przyjęcie ustaw o amnestii i o wyborach oraz wolnej strefie ekonomicznej w Donbasie. W części programu poświęconej polityce zagranicznej OPŻ podkreśliła, iż zapewni powrót do polityki wielowektorowości. Do pierwszoplanowych zadań w tym zakresie zaliczyła zapewnienie aktywnej neutralności i nieuczestniczenie w blokach wojskowo-politycznych, co, jak podkreślono, zostało przewidziane w „Deklaracji o państwowej suwerenności Ukrainy”³. Zapowiedziała również zaprzestanie polityki wzajemnych sankcji na rzecz odnowienia kontaktów handlowych z Rosją oraz innymi państwami Wspólnoty Niepodległych Państw, zmianę warunków członkostwa Ukrainy w Światowej Organizacji Handlu i strefie wolnego handlu z UE oraz utrzymanie tranzytowego potencjału Ukrainy (Peredvyborna 2019a).

Na trzecim miejscu w wyborach usytuowało się funkcjonujące na ukraińskiej scenie politycznej od 1999 r. i nieprzerwanie od tego czasu reprezentowane w RN Ogólnoukraińskie Zjednoczenie „Ojczyzna” (Всеукраїнське об’єднання „Батьківщина”). Spośród ugrupowań, które pokonały próg wyborczy w poprzednich wyborach parlamentarnych i utworzyły swoją frakcję parlamentarną w RN VIII kadencji, to właśnie partia J. Tymoszenko mogła cieszyć się z uzyskania najlepszego wyniku wyborczego w 2019 r. Podczas kampanii wyborczej kwestię polityki zagranicznej i bezpieczeństwa partia traktowała priorytetowo. Temu dała

³ Deklaracja została przyjęta przez RN USRR 16 lipca 1990 r., a więc na ponad rok przed ogłoszeniem niepodległości Ukrainy. Warto odnotować, iż pięć dni wcześniej suwerenność ogłosiła RN Rosyjskiej FSRR (Olszański 2003, 29-30; Hrycak 2000, 317).

również wyraz w programie wyborczym, odnosząc się do powyższego zagadnienia już w jego pierwszej części zatytułowanej „Nowa strategia pokoju”. Do priorytetów w zakresie polityki zagranicznej zaliczono efektywną realizację umowy stowarzyszeniowej z UE, przystąpienie do UE oraz kontynuację pracy mającej na celu otrzymanie przez Ukrainę Planu działań na rzecz członkostwa w NATO (MAP). Ojczyzna jednoznacznie opowiedziała się za integracją euroatlantycką, uznając, iż NATO zapewni bezpieczeństwo Ukrainie. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że powyższych postulatów – dotyczących potrzeby przystąpienia do UE i NATO nie znajdziemy w programie wyborczym J. Tymoszenko, z którym szła do rywalizacji o najwyższy urząd w państwie w 2019 r. (Pietnoczka 2019, 198). Odnosząc się do kwestii Donbasu i Krymu, partia podkreśliła, iż głównym priorytetem jest odnowienie integralności terytorialnej i suwerenności Ukrainy, zaś drogę do pokoju powinno rozpocząć „uwolnienie przez Rosję wszystkich więźniów sumienia, jeńców i zakładników” (Peredyborna 2019f). Obok procesu mińskiego i formatu normandzkiego⁴ Ojczyzna zaproponowała rozpoczęcie rozmów w ramach formatu Budapeszt+ z udziałem USA i Wielkiej Brytanii. Z zamiarem osiągnięcia celów, którymi są zapewnienie pokoju oraz przywrócenie integralności terytorialnej, partia zadeklarowała również aktywną działalność na forum Rady Europy, Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, a także Europejskiej Partii Ludowej. Jednocześnie Ojczyzna podkreśliła, iż będzie dążyła do rozpatrywania kwestii Donbasu i Krymu jako pewnej całości, a nie odrębnych problemów (Peredyborna 2019f).

Podobnie jak Ojczyzna szczególną uwagę na kwestię bezpieczeństwa i polityki zagranicznej zwróciła również czwarta w wyborach Partia Polityczna „Europejska Solidarność” (Політична партія „Європейська солідарність” – JeS) byłego prezydenta P. Poroszenki. Warto zaznaczyć, iż w wyborach 2014 r. ugrupowanie zajęło drugie miejsce w segmencie proporcjonalnym, zaś bardzo dobry wynik osiągnięty w większościowej części wyborów pozwolił na utworzenie największej frakcji w RN VIII kadencji. Tego sukcesu nie udało się powtórzyć podczas elekcji parlamentarnej 2019 r., a zajęcie dopiero czwartego miejsca w segmencie proporcjonalnym należy traktować jako znaczną porażkę. W poprzednich wyborach partia rywalizowała o mandaty parlamentarne pod nazwą Koalicja Petra Poroszenki „Solidarność”, a jej formalne początki sięgają 2000 r., gdy została utworzona Ogólnoukraińska Partia Pokoju i Jedności (Karmazina 2018, 16-17). Do przyjęcia obecnie funkcjonującej nazwy – Europejska Solidarność – doszło w maju 2019 r., a więc już po przegranych wyborach prezydenckich przez P. Poroszenkę.

Na jednoznaczny prozachodni wybór w polityce zagranicznej partii byłego prezydenta wskazuje już sama nazwa ugrupowania. Ten wybór został również

⁴ Na temat rozmów pokojowych prowadzonych w ramach procesu mińskiego i formatu normandzkiego zob. np. Baluk 2017, 245-251.

podkreślony w programie wyborczym JeS, zatytułowanym „Obronimy europejską przyszłość Ukrainy!”. Partia określiła się jako „zjednoczenie odpowiedzialnych obywateli wokół zasad wolności gospodarczej, szacunku do dziedzictwa historycznego, europejskiego cywilizacyjnego wyboru i praw człowieka” (Peredvyborna 2019b). Ugrupowanie zaznaczyło, iż bierze udział w wyborach, gdyż jego cel to ochrona europejskiej przyszłości oraz niepodległości Ukrainy. Możliwość powstrzymania rosyjskiej agresji partia upatruje wyłącznie w sytuacji współpracy z sojusznikami. Dlatego też jednoznacznie opowiedziała się za przystąpieniem Ukrainy do NATO oraz UE. Za cel postawiła sobie działanie na rzecz osiągnięcia kryteriów politycznych, ekonomicznych i prawnych oraz w zakresie bezpieczeństwa, pozwalających na złożenie wniosku o członkostwo w Unii oraz pozwalających na otrzymanie w 2023 r. MAP. JeS zaznaczyła, iż w okresie poprzednich pięciu lat uczyniła wiele, aby wejście do NATO i UE stało się realną perspektywą. Powyższe działania, jak zauważyła, zapewniły zdobycie niezbędnego doświadczenia oraz wiedzy pozwalających na osiągnięcie celu, którym jest członkostwo w obu organizacjach (Peredvyborna 2019b).

Drogę prowadzącą do zapewnienia pokoju JeS widzi we wzmocnieniu solidarności międzynarodowej oraz zwiększaniu presji na Rosję. Partia zwróciła uwagę, że została utworzona silna koalicja międzynarodowa, która wprowadziła przeciwko Rosji szeroki zakres sankcji. Za konieczne uznano dalsze zwracanie uwagi świata na Krym i Donbas oraz podejmowanie działań na rzecz pociągnięcia Rosji do odpowiedzialności. Powyższe miałyby sprzyjać uwolnieniu wszystkich więzionych przez nią ukraińskich obywateli. JeS opowiedziała się za wprowadzeniem na terytorium okupowanego Donbasu sił pokojowych ONZ. Taki krok miałyby sprzyjać przyspieszeniu procesu odzyskania przez Ukrainę kontroli nad tym terytorium. W kontekście zapewnienia bezpieczeństwa państwa podkreślono także konieczność udzielenia właściwego wsparcia finansowego dla armii oraz potrzebę przeprowadzania jej modernizacji zgodnie ze standardami NATO. Partia podkreśliła również, iż dokonała wiele na rzecz wzmocnienia tożsamości Ukraińców, co w konsekwencji według niej prowadzi do umocnienia niepodległości Ukrainy. Wskazała na wsparcie dla języka ukraińskiego, otrzymanie tomosu o autokefalii Cerkwi ukraińskiej⁵ i politykę dekolonizacji (Peredvyborna 2019b).

Ostatnią partią, która zdołała pokonać klauzulę zaporową w wyborach parlamentarnych 2019 r., była Parta Polityczna „Głos” (Політична партія „Голос”). Ugrupowanie o tej nazwie funkcjonuje od maja 2019 r., kiedy to jej powstanie ogłosił S. Wakarczuk – znany ukraiński muzyk, lider zespołu „Okean Elzy”. W związku z obawą o problemy z szybką rejestracją partii zdecydowano się na pomoc funkcjonującej od lipca 2014, a zarejestrowanej w 2015 r. Platformy Inicja-

⁵ Tomos (dekret) nadający autokefalię Prawosławnej Cerkwi Ukrainy został podpisany 5 stycznia 2019 r. przez patriarchę Konstantynopola Bartłomieja I.

tyw, która zgodziła się na zmianę nazwy (Partiya Vakarchuka 2019). W programie wyborczym, a ściślej ujmując w części zatytułowanej „Silniejsi razem z europejskim bezpieczeństwem i dyplomacją”, partia podkreśliła, iż jej celem jest doprowadzenie do powrotu niekontrolowanych terytoriów oraz zwycięstwo w wojnie, której stawką jest, jak skonkretyzowano, prawo Ukrainy do samookreślenia. Głos potępił wszelkie plany przewidujące możliwość zasiadania w organach władzy „przedstawicieli grup terrorystycznych kierowanych przez Kreml” oraz wyraził sprzeciw wobec pokoju osiągniętego za cenę utraty choćby częściowej suwerenności na rzecz Rosji. Taki pokój, jak zaznaczono, nie będzie trwały i może doprowadzić tylko do jeszcze większej wojny na Ukrainie. Jednocześnie ugrupowanie zobowiązało się do uczynienia wszystkiego, co możliwe, aby doprowadzić do bezkrwawej deokupacji oraz bezpiecznej reintegracji ludzi, z których, jak zaznaczono, Rosja uczyniła zakładników. Odrębną uwagę partia poświęciła Krymowi, zapewniając przy tym, że nie będzie nim handlowała, ponieważ nie może on stać się kartą przetargową podczas negocjacji z Rosją. Dlatego podkreśliła, iż „Krym to Ukraina”. Odnosząc się do kwestii polityki zagranicznej, Głos zaznaczył, że jej podstawą będzie działalność na rzecz uzyskania członkostwa w UE, a także w NATO jako organizacji zapewniającej zwiększenie bezpieczeństwa Ukrainy (Holos zmin 2019a).

Na początku programu wyborczego Głos odsyła do umieszczonego na stronie partii programu ugrupowania. W nim dodatkowo zwrócono m.in. uwagę na konieczność zwiększenia presji i izolacji Rosji na arenie międzynarodowej, podejmowania działań na rzecz uwolnienia ukraińskich obywateli więzionych na terytoriach niekontrolowanych i w Rosji, a także na potrzebę rozwoju kontrolowanej przez Kijów części Donbasu oraz terenów graniczących z Półwyspem Krymskim, co w przyszłości miałyby pozwolić na ukazanie różnicy w jakości życia na Ukrainie i terytoriach okupowanych (Holos zmin 2019b, 24). Partia opowiedziała się również za wprowadzaniem w ukraińskich siłach zbrojnych standardów NATO, rozwojem przyjacielskich stosunków z państwami Europy Wschodniej – w szczególności z państwami bałtyckimi i Polską, przekształceniem Ukrainy w jednego z regionalnych liderów w tej części Europy oraz w lidera „wolnej części przestrzeni poradzieckiej” (Holos zmin 2019b, 26).

3. Priorytety w zakresie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa partii, które nie zdołały pokonać klauzuli zaporowej

Najlepszy wynik spośród partii, które nie pokonały progu wyborczego, uzyskała Radykalna Partia Ołeha Laszki (RPOL). Początki ugrupowania sięgają 2009 r., gdy została utworzona Ukraińska Partia Radykalno-Demokratyczna (Bevz/Vyedyenyeyev/Hay-Nyzhchuk 2011, 776). Dwa lata później partia dokonała zmiany nazwy na tę obowiązującą obecnie, a jej liderem został pełniący do dzisiaj tę funkcję

O. Laszko. Ugrupowanie podczas elekcji 2019 r. nie zdołało powtórzyć sukcesu osiągniętego w poprzednich wyborach parlamentarnych, którym niewątpliwie było pokonanie klauzuli zaporowej. W programie wyborczym RPOL podkreśliła, że jest gotowa uczynić wszystko, aby zapanował pokój, ale jednocześnie nie dopuszczała takiej sytuacji, by został on osiągnięty za cenę kapitulacji. Partia przyjęła za swój cel odniesienie zwycięstwa oraz odzyskanie okupowanego Krymu i Donbasu, a sukces na tej drodze miałyby zapewnić silna gospodarka i równie silna armia. RPOL zapowiedziała, że będzie wymagała realizacji postanowień memorandum budapeszteńskiego⁶ oraz zaznaczyła, że w sytuacji, gdy postanowienia tego dokumentu nie są przestrzegane, Ukraina uzyskuje prawo do odnowienia statusu państwa dysponującego bronią jądrową. Ugrupowanie wysunęło ponadto żądanie zawarcia bezpośredniej umowy wojskowej z USA, aby tym samym partnerstwo z poziomu deklaracji przeszło na poziom działań (Peredvyborcha 2019).

Kolejne miejsce w wyborach zajęła Partia Polityczna „Siła i Honor” (SiCz). Chociaż ugrupowanie znacznie poprawiło swój wynik wyborczy w porównaniu z elekcją parlamentarną sprzed pięciu lat, to jednak, podobnie jak RPOL, nie zdołało pokonać prognozy wyborczej. Partia została utworzona w 2009 r., zaś jej niezmiennym liderem pozostaje były szef Służby Bezpieczeństwa Ukrainy – Ihor Smeszko (Syla i chest’ 2020). Odnosząc się do kwestii bezpieczeństwa, partia opowiedziała się za reformą sił zbrojnych, poprawą warunków służby i życia żołnierzy, weteranów i ich rodzin, likwidacją korupcji w armii, utworzeniem w pełni zawodowego wojska oraz zacieśnieniem współpracy z NATO, która miałyby pozwolić na otrzymanie MAP (Peredvyborna 2019d, 1-2). SiCz podkreśliła potrzebę przyjęcia „Strategii polityki zagranicznej” przewidującej mechanizmy pozwalające na odzyskanie anektowanego Krymu oraz deokupację obwodu donieckiego i ługańskiego. W tym kontekście zwrócono uwagę na potrzebę międzynarodowych nacisków o charakterze dyplomatycznym i gospodarczym. Strategia ma również przewidywać realizację integracji europejskiej i euroatlantyckiej, rozwój partnerstwa strategicznego z USA oraz kształtowanie nowej koncepcji relacji z Rosją – pozwalającej na nastanie pokoju w Donbasie, odzyskanie terytoriów okupowanych oraz aktywizację mechanizmów pomocy międzynarodowej w zakresie przeciwdziałania rosyjskiej agresji (Peredvyborna 2019d, 3-4).

Wśród partii, które nie zdołały pokonać prognozy wyborczej, ale były najbliższej tego sukcesu, znalazła się również Partia Polityczna „Koalicja Opozycyjna” (OB). Formalne początki ugrupowania sięgają 2010 r., gdy zostało zarejestrowane Prawo i Porządek. Pod obecną nazwą partia funkcjonuje od 2014 r. Wówczas to – już po Euromajdanie, a przed wyborami parlamentarnymi – pod szyldem

⁶ W świetle Memorandum Budapeszteńskiego o Gwarancjach Bezpieczeństwa, podpisanego w 1994 r., Rosja, USA i Wielka Brytania zobowiązały się m.in. do poszanowania nienaruszalności granic Ukrainy (Zadoroznij 2017, 228-229).

Koalicji Obywatelskiej skupili się politycy współpracujący z byłym prezydentem Janukowyczem (Pietnoczka 2016, 77-78). Partia z powodzeniem uczestniczyła w wyborach parlamentarnych 2014 r., ale podobnie jak RPOL nie zdołała powtórzyć tego sukcesu podczas elekcji w 2019 r. Za główną przyczynę niepowodzenia należy uznać rozłam, do jakiego doszło w szeregach ugrupowania i powołanie OPZZ rywalizującego o ten sam co OB prorosyjski elektorat – zamieszkujący głównie południowo-wschodnie regiony Ukrainy. Koalicja Opozycyjna za jedyną drogę prowadzącą do ustanowienia pokoju uznała realizację porozumień mińskich i bezpośrednie rozmowy. Opowiedziała się za wymianą więźniów na zasadzie „wszystkich na wszystkich”, zniesieniem blokady żywnościowej oraz blokady ekonomicznej Donbasu i Krymu, a także za przeprowadzeniem wyborów do donieckiej i ługańskiej rady obwodowej jednocześnie z wyborami samorządowymi na Ukrainie. Zapowiedziała przywrócenie połączeń kolejowych z Donieckiem, Ługańskiem i Symferopolem oraz połączeń pasażerskich z Rosją (Peredvyborna 2019c, 1-2). OB podkreśliła konieczność przyjęcia podczas referendum oraz zapisania w konstytucji statusu państwa pozablokowego i neutralnego. Wskazała ponadto na potrzebę stworzenia nowoczesnej armii zawodowej oraz odrodzenia przemysłu zbrojeniowego. OB nie ustosunkowała się wobec kwestii przystąpienia do UE. Zaznaczyła jedynie, że większość ukraińskich polityków przyczynia się tylko do pogłębiania kryzysu na Ukrainie, obiecując m.in. szybkie przystąpienie do UE (Peredvyborna 2019c, 2-3).

4. Podsumowanie

Podsumowując, należy zaznaczyć, że wszystkie z powyższych partii politycznych poświęciły znaczną uwagę zagadnieniu bezpieczeństwa oraz ściśle z nim powiązanej kwestii polityki zagranicznej. Cztery z nich potraktowały tę problematykę w sposób priorytetowy, gdyż to od niej rozpoczęły przybliżanie swoich postulatów wyborczych (OPZZ, Ojczyzna, JeS, OB). Szczególną uwagę ugrupowania zwracały na konieczność doprowadzenia do zakończenia wojny w Donbasie, co zresztą nie może dziwić choćby w kontekście kilkunastu tysięcy ofiar, które już pochłonęła. Drogę prowadzącą do pokoju partie widziały jednak nierzadko w różny sposób. Ojczyzna zaznaczyła, iż obok procesu mińskiego oraz formatu normandzkiego powinno nastąpić rozpoczęcie rozmów w ramach formatu Budapeszt+ z udziałem USA i Wielkiej Brytanii. Partia byłej premier zwróciła również uwagę, że początkowym etapem drogi do pokoju powinno być uwolnienie przez Rosję wszystkich przetrzymywanych przez nią ukraińskich więźniów. Europejska Solidarność wskazała na konieczność wzmacniania solidarności międzynarodowej i zwiększania presji na Rosję oraz wprowadzenia do Donbasu sił pokojowych ONZ. Inaczej drogę do pokoju widziały OPZZ i OB. Pierwsza z nich opowiedziała się za rozpoczęciem

bezpośrednich rozmów pomiędzy Kijowem, Donieckiem, Ługańskiem i Moskwą, a także zniesieniem blokady ekonomicznej Donbasu i przyznaniem mu statusu autonomii. Potrzebę prowadzenia bezpośrednich rozmów podkreśliła również OB, która uznała je wraz z realizacją postanowień mińskich za klucz do zapewnienia pokoju. Z kolei RPOL i Głos zaznaczyły, że pokój nie może zostać osiągnięty za wszelką cenę. Pierwsza z nich wskazała, iż tą ceną nie może być kapitulacja, zaś druga – choćby częściowa utrata suwerenności na rzecz Rosji.

Znaczna uwaga w programach wyborczych została również zwrócona na potrzebę przywrócenia integralności terytorialnej. Większość partii zaakcentowała konieczność odzyskania nie tylko Donbasu, lecz także Krymu – Ojczyzna, JeS, Głos, RPOL i SiCz. OPZZ wskazała jedynie na potrzebę reintegracji Donbasu, a SN ograniczyła się do stwierdzenia, że zapewni przyjęcie prawa pozwalającego na realizację inicjatyw prezydenta w zakresie odnowienia integralności terytorialnej. Jedyną partią, która całkowicie pominęła zagadnienie przywrócenia integralności terytorialnej, była OB. Drogę prowadzącą do odzyskania kontroli nad Donbasem i Krymem partie widziały jednak nierzadko inaczej. Ojczyzna zapowiedziała m.in. aktywną działalność na forum RE i OBWE, a także Europejskiej Partii Ludowej. Ponadto zaznaczyła, iż będzie dążyła do rozpatrywania kwestii Donbasu i Półwyspu Krymskiego jako pewnej całości. SiCz wskazała na potrzebę międzynarodowych nacisków o charakterze dyplomatycznym i gospodarczym, a według RPOL odzyskanie Krymu i Donbasu może zapewnić silna gospodarka oraz silna armia. Głos podkreślił natomiast, iż Krym nie może stać się kartą przetargową w negocjacjach z Rosją.

Zapewnienie bezpieczeństwa państwa szereg ugrupowań widzi w integracji euroatlantyckiej Ukrainy. Jednoznacznie za przystąpieniem do NATO opowiedziała się Ojczyzna, JeS oraz Głos. SiCz wskazała na potrzebę otrzymania przez Ukrainę MAP, zaś SN na potrzebę „rozszerzenia współpracy”. Do kwestii integracji euroatlantyckiej nie odniosła się RPOL, zaś rywalizujące głównie o prorosyjski elektorat południowej i wschodniej Ukrainy – OPZZ oraz OB dały jednoznacznie do zrozumienia, że są przeciwne integracji z Sojuszem. Podkreśliły bowiem, iż opowiadają się za statusem państwa pozablokowego oraz neutralnego. OB zauważyła przy tym, iż powyższy status winien być przyjęty w drodze referendum i zapisany w konstytucji. Warto zaznaczyć, że dwie partie – RPOL i SiCz zwróciły uwagę na konieczność zacieśnienia współpracy bilateralnej z USA. Do priorytetów w zakresie polityki zagranicznej wiele partii zaliczyło integrację europejską. Jednoznacznie za przystąpieniem do UE, tak samo jak w przypadku NATO, opowiedziały się Ojczyzna, JeS oraz Głos. SiCz wskazała na konieczność realizacji polityki integracji europejskiej, zaś SN, podobnie jak w przypadku Sojuszu, na „rozszerzenie współpracy”. Do potrzeby integracji europejskiej nie odniosła się RPOL, OPZZ i OB. Trzeba także zaznaczyć, iż OPZZ oraz OB były tymi partiami, które zapowiedziały pewną normalizację w stosunkach z Rosją

– deklarowały odejście od polityki wzajemnych sankcji, odnowienie relacji handlowych, przywrócenie połączeń pasażerskich czy wreszcie wspomnianą politykę neutralności i pozablockowości Ukrainy, tak oczekiwaną przecież przez Moskwę. Należy jednak jednocześnie podkreślić, iż większość z liczących się obecnie na ukraińskiej scenie politycznej partii stanowią ugrupowania prozachodnie, opowiadające się za zacieśnianiem współpracy z UE i NATO. Trudno też oczekiwać, aby w najbliższych latach uległo to zmianie szczególnie w sytuacji, gdy Rosja będzie kontynuowała agresywną politykę wobec Ukrainy.

Bibliografia

- BALUK, W. (2017), Perspektywy pokojowego rozwiązania konfliktu rosyjsko-ukraińskiego. W: Baluk, W./Doroszko, M. (red.), *Wojna hybrydowa Rosji przeciwko Ukrainie w latach 2014-2016*. Lublin, 242-255.
- BEVZ, T. A./VYEDYENYEV, D. V./НАУ-НУЗНСНУК, Р.Р. [= Бевз, Т. А./Веденєв, Д. В./Гай-Нижчик, П.П. та ін.] (упоряд.) (2011), *Держава, влада та громадянське суспільство у документах політичних партій України (кінець 1980-х – перша половина 2011 рр.)*. Київ.
- Holos zmin (2019a), *Голос змін. Політична програма партії „Голос”*. В: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2019/wp502pt001f01=919pf7171=389.html> [доступ: 23 VI 2020].
- Holos zmin (2019b), *Голос змін. Політична програма партії Голос*. В: <https://goloszmin.org/program> [доступ: 23 VI 2020].
- НРУСАК, J. (2000), *Historia Ukrainy 1772-1999. Narodziny nowoczesnego narodu*. Lublin.
- KARMAZINA, M. [= Кармазіна, М.] (ред.) (2012), *Українська багатопартійність: політичні партії, виборчі блоки, лідери (кінець 1980-х – початок 2012 рр.)*. Київ.
- KARMAZINA, M. [= Кармазіна, М.] (2018), *Регіональні політичні партії в Україні (1991 – початок 2018 рр.)*. В: *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 1 (93), 3-54.
- KRAVETS', R. [= Кравець, Р.] (2018), *Третій зайвий. Чому Львовчкін з Медведчуком готуються до виборів без Ахметова*. В: <https://www.pravda.com.ua/articles/2018/11/20/7198714/> [доступ: 20 VI 2020].
- MILANOVA, YA. [= Міланова, Я.] (2018), *Бойка і Львовчкіна виключили з Опоблоку*. В: <https://www.pravda.com.ua/news/2018/11/20/7198739/> [доступ: 15 VI 2020].
- Monitorynh (2019), *Моніторинг електоральних настроїв українців. Соціологічна група Рейтинг*, 13-17 липня 2019 р.
- OLSZAŃSKI, T. A. (2003), *Trud niepodległości. Ukraina na przełomie tysiącleci*. Kraków.
- Otsinka (2019), *Оцінка ситуації в країні та електоральні орієнтації громадян України*. В: <http://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-sytuatsii-v-kraintata-elektoralni-oriantatsii-gromadian-ukrainy> [доступ: 8 VI 2020].
- Partiya Rishuchykh (2017), *„Партія Рішучих змін” змінила назву на „Слуга народу”*. В: https://ukr.lb.ua/news/2017/12/02/383656_partiya_rishuchih_zmin_zminila_nazvu.html [доступ: 19 VI 2020].
- Partiya Vakarchuka (2019), *Партія Вакарчука отримала документи від Мін'юсту – штаб*. В: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-golos-vakarchuk-reyestratsia/29954897.html> [доступ: 23 VI 2020].
- Peredvyborcha (2019), *Передвиборча програма Політичної партії „Радикальна партія Олега Ляшка” Захистимо Україну!* В: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2019/wp502pt001f01=919pf7171=352.html> [доступ: 23 VI 2020].

- Peredvyborna (2019a), Передвиборна програма Політичної партії „Опозиційна платформа – за життя” „Мир! Відповідальність! Турбота!” В: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2019/wp502pt001f01=919pf7171=393.html> [доступ: 20 VI 2020].
- Peredvyborna (2019b), Передвиборна програма Політичної партії „Європейська солідарність” Захистимо європейське майбутнє України! В: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2019/wp502pt001f01=919pf7171=335.html> [доступ: 15 VI 2020].
- Peredvyborna (2019c), Передвиборна програма Політичної партії „Опозиційний блок”. В: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2019/wp502pt001f01=919pf7171=361.html> [доступ: 24 VI 2020].
- Peredvyborna (2019d), Передвиборна програма Політичної партії „Сила і честь”. В: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2019/wp502pt001f01=919pf7171=344.html> [доступ: 24 VI 2020].
- Peredvyborna (2019e), Передвиборна програма політичної партії „Слуга народу”. В: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2019/wp502pt001f01=919pf7171=403.html> [доступ: 12 VI 2020].
- Peredvyborna (2019f), Передвиборна програма політичної партії Всеукраїнське об'єднання „Батьківщина”. В: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2019/wp502pt001f01=919pf7171=328.html> [доступ: 12 VI 2020].
- PIETNOCZKA, P. (2016), Wybory parlamentarne w 2014 roku. W: Stelmach, A./ Hurska-Kowalczyk, L. (red.), Ukraina po (Euro)majdanie. Od autorytaryzmu do protodemokracji. Toruń, 71-96.
- PIETNOCZKA, P. (2019), Priorytety programowe kandydatów na urząd prezydenta Ukrainy w 2019 roku. W: Przegląd Wschodnioeuropejski. X/2, 193-202.
- Reytynhy (2019), Рейтинги підтримки партій: травень-червень 2019 року. В: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=864&page=1> [доступ: 8 VI 2020].
- Rezultaty (2019), Результати голосування по Україні. В: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vp2019/wp300pt001f01=719.html> [доступ: 9 V 2019].
- SYDORENKO, S. [= Сидоренко, С.] (2019), Від „Слуги” до „Голосу”: що хочуть змінити для ЄС та НАТО майбутні парламентські партії. В: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2019/07/5/7098124/> [доступ: 10 VI 2020].
- Syla i chest' (2020), Сила і честь – політична партія. W: <https://sylaichest.org/partiya/> [доступ: 25 VI 2020].
- Ukaz Prezydenta (2019), Указ Президента України № 3030/2019 Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України та призначення позачергових виборів від 21 травня 2019 року. В: <https://www.president.gov.ua/documents/3032019-27121> [доступ: 8 IV 2020].
- Vybory (2019), Вибори народних депутатів України. В: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2019/wp300pt001f01=919.html> [доступ: 12 VI 2020].
- ZADOROŻNI, O. (2017), Konsekwencje prawno-międzynarodowe aneksji Półwyspu Krymskiego przez Federację Rosyjską. W: Baluk, W./Doroszko, M. (red.), Wojna hybrydowa Rosji przeciwko Ukrainie w latach 2014-2016. Lublin, 221-242.